

МОДУЛЬНО-КОМПЕТЕНТІСНИЙ ПІДХІД ДО СТВОРЕННЯ НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНОГО КОМПЛЕКСУ ПРОФЕСІЙНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ КРАВЦІВ НА ОСНОВІ ПРОЕКТУ ПРОФЕСІЙНОГО СТАНДАРТУ НОВОГО ПОКОЛІННЯ

УДК 377.214:687.1

Л. І. Короткова

Сучасний стан системи професійно-технічної освіти України створює підстави для переосмислення ключових методологічних підходів до формування змісту освіти та його структурування, що зумовлено необхідністю адекватного відображення світових тенденцій соціально-економічного, професійного і людського розвитку, безперервної освіти, орієнтації на особистість та компетентність у професійній підготовці конкурентоспроможних на сучасному ринку праці кваліфікованих робітників.

На сьогодні зміст професійної освіти швейного профілю на кожному рівні кваліфікації визначається державними стандартами професійно-технічної освіти (ДСПТО), відповідно до яких розраховується термін професійної підготовки, складаються робочі навчальні плани і програми навчальних дисциплін, формуються засоби діагностики здобутих знань, професійних умінь та навичок.

Упроваджені в Україні ДСПТО засновано переважно на кваліфікаційній моделі фахівця, яка достатньо жорстко прив'язана до об'єкту і предмету праці. Водночас, сучасна європейська професійна освіта характеризується посиленням особистісно-орієнтованого змісту навчання, переходом від кваліфікаційної моделі до компетентнісної. Саме компетентнісний підхід, як свідчить світова практика, розглядається у якості діалектичної альтернативи традиційному підходу в професійній освіті, орієнтованому на нормовані структуру та зміст навчальної програми.

Проведений аналіз змісту ДСПТО швейного профілю свідчить про застарілі підходи до його формування і суттєві недоліки існуючих навчальних

програм. У працях українського вченого В. Андрущенко визначено, що “традиційні програми професійного навчання, незважаючи на свою фундаментальність, на жаль, не забезпечують достатньої креативності, гнучкості та індивідуальності в роботі учня. Вони базуються на кваліфікаційних характеристиках, які, у свою чергу, є анахронізмом і не відповідають сучасним вимогам до підготовки кваліфікованого компетентного робітника” [1, с. 6].

Цінними для наших досліджень є наукові пошуки В. Байденко щодо створення моделі освітнього стандарту в сфері професійної освіти, в основу якої покладена концептуальна схема професійного стандарту. Науковець рекомендує забезпечити реалізацію принципів, що визначають зміст освітньої програми: інтеграції та диференціації, модульного підходу до формування освітньої програми, забезпечення рівних можливостей, бінарного підходу, наступності, інтегративного підходу до формування навчальних циклів та окремих навчальних предметів, функціональної обумовленості і завершеності змістових блоків [2, с. 28].

Механізм трансформації вимог професійного стандарту до змісту освітніх програм, що ґрунтуються на модульно-компетентнісному підході, пропонують у своїх дослідженнях О. Олейнікова та Г. Муравйова, які стверджують, що “переклад цих вимог особливої складності не становить, він здійснюється шляхом відбору і комбінування його одиниць у вигляді відповідних модулів” [5, с. 42].

Суттєвою перевагою модульно-компетентнісного підходу, на думку В. Блінова, є можливість оптимально поєднувати теоретичну та практичну складові навчання, інтегруючи їх, за рахунок чого забезпечується переосмислення місця і ролі теоретичних знань у процесі освоєння компетенцій, їх упорядкування та систематизація, що в кінцевому рахунку призводить до підвищення мотивації учнів до їх освоєння [3, с. 10].

Метою статті є обґрунтування створення навчально-методичного комплексу професійної підготовки майбутніх кравців на основі проекту професійного стандарту, заснованого на компетентнісному підході.

Модульно-компетентнісний підхід використовується нами при створенні навчально-методичного комплексу підготовки кваліфікованих робітників з професії “Кравець” на основі проекту професійного стандарту (ПС) [4], який є універсальним конструктом для побудови різноманітних навчальних програм залежно від потреб, можливостей і попереднього рівня освіти майбутніх робітників, сприяє навчанню “впродовж життя” (рис. 1).

Основною особливістю плану, складеного для реалізації навчальної програми підготовки кравця початкового кваліфікаційного рівня (2, 3 розряди), є його модульно-компетентнісна побудова, при якій зміст навчальної програми розробляється на основі визначених за безпосередньої участі роботодавців “навчальних результатів”. У проекті ПС модулі компетентності та їх елементи описано дуже детально, тому при формуванні навчальних модулів, ураховуючи ідентичність асортиментної групи швейних виробів, з метою виключення дублювання трудових функцій, їх об’єднано в межах одного навчального модуля або його елементів.

Отже, у результаті аналізу модулів компетентності проекту ПС на початковому кваліфікаційному рівні загальний обсяг програмного матеріалу розподілено на шість навчальних модулів, які є нині найбільш актуальними і затребуваними на українському споживчому ринку. Навчальний план має вертикальне структурування за навчальними модулями та горизонтальне – за предметними й інтегрованими модулями (рис. 2).

Навчальні модулі формуються з окремих предметних модулів. Характерною ознакою кожного навчального модуля є чітке визначення кінцевого результату, вираженого в компетенціях, якого має досягти учень. Зміст предметних модулів формується з дисциплін відповідного циклу професійної підготовки: фізичної культури і здоров’я (МФ), загальнопрофесійної підготовки (МЗП), професійно-теоретичної підготовки

(МТП), варіативного (МВ) та інтегрованих модулів (ІМ), виробничої практики (МВП), запланованого обсягу консультацій і навчального часу на різні види вихідного контролю (ВК).

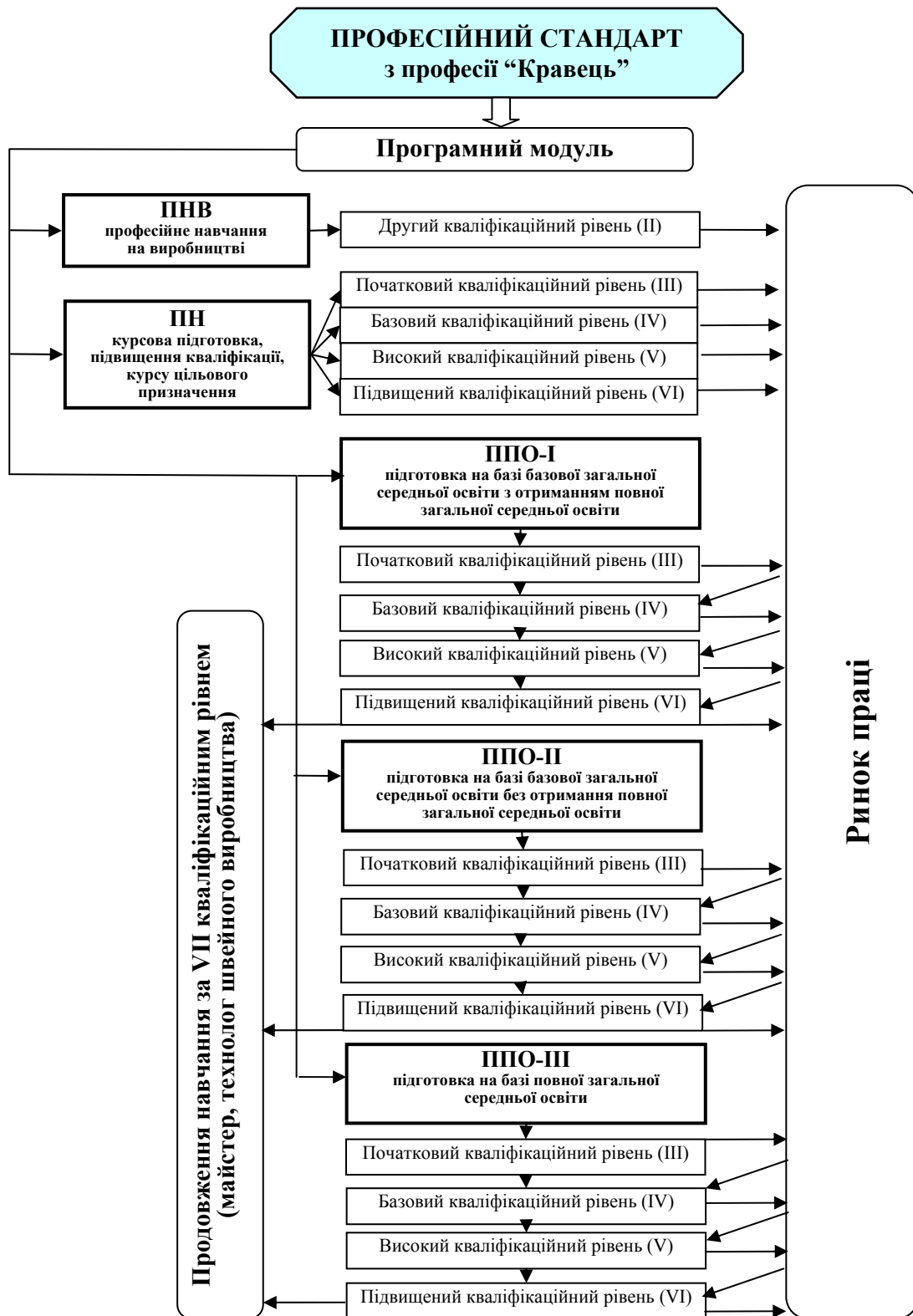

Рис. 1. Розроблення навчальних програм на основі професійного стандарту

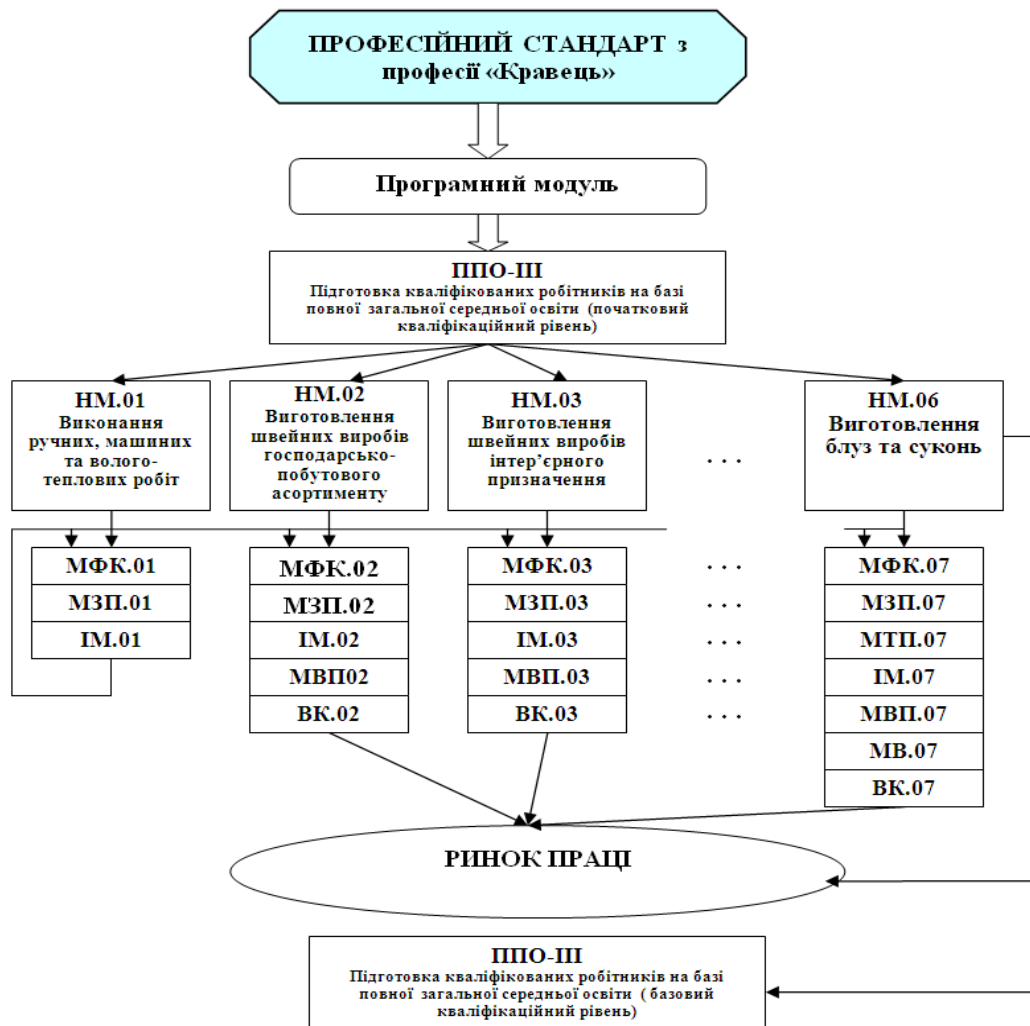

Рис. 2. Реалізація програми підготовки кваліфікованих робітників

Отже, навчальний модуль – це завершена і самостійна одиниця навчальної програми, що складається з предметних та інтегрованого модулів; формує загальнопрофесійні, професійні і ключові компетенції; чітко визначає кінцевий результат та адекватні види контролю знань, умінь і компетенцій; характеризується технологічною спрямованістю, логічною завершеністю та лаконічністю формулювання.

Професійна підготовка з професії “Кравець” на початковому кваліфікаційному рівні (2, 3 розряди) здійснюється за рахунок опанування програм шести (HM.01–HM.06) навчальних модулів. Перші три навчальних модулі (2 розряд) учні опановують впродовж 11-ти тижнів, наступні три – упродовж 26-ти тижнів. Загальний фонд навчального часу на цьому рівні

навчання при тижневому навантаженні 34 години (без урахування годин, які відводяться на консультації) відповідає базисній структурі навчальних планів і складає 1369 годин.

З метою сприяння мобільності учнів, спрощення переходів з одного навчального закладу до іншого, чіткого визначення обсягів проведеної навчальної роботи з урахуванням усіх видів теоретичної та виробничої діяльності запропоновано проведення обліку навчального часу в кредитах. Кредит – це одиниця виміру навчального навантаження учня, необхідного для засвоєння навчальних модулів або їх елементів. Облік навчального часу в кредитах визначається, виходячи із загальної тривалості підготовки (1369 годин) і вартості одного кредиту (23 години). Тобто впродовж навчального року учень має виконати навчальну роботу обсягом 60 кредитів (табл. 1).

Таблиця 1

Структура плану навчального процесу в кредитах

Зміст професійно-технічної освіти	Навчальні модулі в кредитах						Усього
	НМ.01	НМ.02	НМ.03	НМ.04	НМ.05	НМ.06	
МФК	0,35	0,2	0,2	0,8	0,4	0,9	2,9
МЗП	1,1	0,5	0,5	1,5	0,4	1,4	5,4
МТП				1,2	0,8	1,3	3,3
ІМ	4,5	2,3	2,3	9,1	4	10,3	32,5
МВП		1,4	2,8	3	1,5	4,4	13,1
МВ				0,8	0,3	1,0	2,1
ВК		0,1	0,2	0,1	0,1	0,2	0,7
Усього	6,0	4,5	6,0	16,5	7,5	19,5	60,0

Максимальна кількість кредитів, якими оцінюється обсяг навчальних робіт учня за кожним модулем, підраховується пропорційно до трудомісткості його опанування.

Найбільший обсяг робіт у кредитах учень виконує за останнім НМ.06 (19,5 кредитів), що пов'язано з виконанням технологічно складних навчально-

виробничих завдань (виготовлення блуз та суконь). У структурі цього модуля найбільша частка кредитів припадає на освоєння інтегрованого модуля (10,3 кредити) і модуля виробничої практики (4,4 кредити), що свідчить про визначальну роль цих модулів для формування професійних компетенцій, які відповідають початковому кваліфікаційному рівню професії.

На освоєння інтегрованих модулів припадає 32,5 кредитів, модулів виробничої практики – 13,1 кредитів. Це свідчить про підвищення ролі практичної складової навчальної програми, що у тісному взаємозв'язку з теоретичною складовою допомагає застосовувати набуті знання, уміння та компетенції в практичній діяльності кваліфікованого робітника.

Отже, інтегрований модуль, створений за рахунок поєднання змісту тематично споріднених теоретичних предметів і виробничого навчання, є важливою складовою навчального плану, опанування якого є основою професійної підготовки кравців.

Теоретична складова інтегрованого модуля забезпечує засвоєння знань через продуктивні форми надання інформації з профільних предметів, а практична – сприяє формуванню у майбутніх робітників стійкого стереотипу професійної діяльності, що створює сприятливі умови для вдосконалення їх робітничої майстерності у майбутньому.

Таким чином, інтегрований модуль є одним з основних механізмів реалізації основного принципу професійного навчання – зв'язку теорії та практики в навчанні.

У відсотковому співвідношенні практична частина інтегрованих модулів складає 74 % від загальної кількості годин, відведених на їх освоєння, що надає учням можливість поступово накопичувати професійний досвід, свідомо використовувати набуті знання і вміння для формування професійних компетенцій.

Відповідно до навчального плану було розроблено навчальні програми для освоєння предметних модулів: МФК, МЗВ, МТП. Особливістю створення навчальних програм на основі модульно-компетентнісного підходу є

взаємодоповнення теоретичної та практичної підготовки, запобігання виникненню розбіжностей у викладанні теоретичного матеріалу викладачем і демонстрацією прийомів майстром виробничого навчання. Звідси слідує, що навчання за такими програмами повинен вести один педагог, який після проведення відповідного навчання має цілісно формувати відповідні компетенції у певній професійній галузі без відриву теорії та практики.

Навчальна програма підготовки кваліфікованих робітників на прикладі професії “Кравець” початкового кваліфікаційного рівня містить шість навчальних програм інтегрованих модулів і дванадцять відносно автономних, логічно завершених елементів інтегрованих модулів, кожен з яких має свою назву, що відображає кінцевий результат його освоєння, та відповідний код. У межах кожного кваліфікаційного рівня учні мають можливість вибирати свою траєкторію навчання відповідно до отриманої попередньої освіти й індивідуальних темпів навчання.

На основі навчальних програм інтегрованих модулів та їх елементів сформовано методичні посібники (інструкції), які використовуються для самостійної роботи і є невід’ємною частиною навчання. Зміст цих посібників – лаконічний, доступний для сприйняття, максимально наближений до теми занять; передбачає можливість виявлення творчих нахилів учнів; допомагає контролювати свій рівень підготовки, вносити своєчасні корективи в навчальну роботу. Розроблені навчально-методичні посібники містять у собі три компоненти: специфікацію інтегрованого модуля, навчальні матеріали та види контролю набутих знань, умінь, ключових компетенцій.

Специфікація модуля містить його загальну характеристику, а саме: назву модуля та його елементів, мету, завдання, вхідні вимоги, нормативну тривалість навчання, ресурси, результати навчання.

Навчальні матеріали містять сукупність текстового матеріалу і дидактичних засобів, необхідних для забезпечення досягнення учнями заданих результатів навчання. Особливістю організації уроку є надання учням можливості самостійного вивчення матеріалу, використовуючи методичні

посібники, та отримання індивідуальних консультацій з незрозумілих питань від майстра виробничого навчання. Поступове опанування сукупності професійних і суміжних знань та вмінь стає основною передумовою формування компетентного випускника, конкурентоспроможного на сучасному ринку праці.

Контроль набутих знань, умінь та особистісних якостей учнів здійснюється за кредитно-рейтинговою системою оцінювання в процесі всього періоду навчання відповідно до темпів засвоєння учнями інтегрованих модулів. В основу цієї системи покладено поопераційний контроль і накопичення рейтингових балів та кредитів за різнобічну навчально-пізнавальну діяльність учнів у процесі інтегрованого навчання. Усю традиційну і нетрадиційну самостійну роботу стимулюють відповідною кількістю балів, у результаті чого учень набирає суму, яка обумовлює його рейтинг.

Опанування учнями ключових компетенцій забезпечується введенням у контекст інтегрованих модулів додаткових інформаційних блоків та роз'яснень, які у поєднанні з усними інструкціями майстра виробничого навчання надають можливість опанувати низку цінних якостей, необхідних у професійній діяльності майбутніх кравців: володіння психомоторними функціями професійного спрямування; уміння самостійно здобувати нові знання і розуміння їх взаємозв'язку; уміння планувати, організовувати, контролювати й аналізувати свою діяльність, нести відповідальність за її результати; виховання впевненості в собі, наполегливості у досягненні цілі; уміння самостійно, оригінально і критично мислити, відстоювати свою власну думку, вирішувати питання в нестандартних ситуаціях; готовність до реалізації нових ідей та інновацій; уміння відбирати, систематизувати й аналізувати необхідну інформацію; знання прийомів спілкування в колективі; знання і розуміння професійних етичних норм.

Успішне освоєння навчального матеріалу за кожним інтегрованим модулем оцінюється сумою набраних рейтингових балів. Максимальною оцінкою рівня засвоєння учнем одного інтегрованого модуля визнано

100 рейтингових балів, у тому числі найвищий рівень опанування учнем професійних компетенцій оцінюється 79 рейтинговими балами, ключових – 21 рейтинговим балом. Зазначений розподіл здійснено відповідно до рівня значущості визначених компетенцій для професії “Кравець” згідно з розробленим Положенням про кредитно-рейтингове оцінювання навчальних досягнень учнів. Максимальна кількість балів, якими оцінюється успішність освоєння учнями ключових компетенцій у розрізі модулів та їх елементів, розраховується залежно від складності і важливості кожної ключової компетенції для конкретного елемента модуля.

Оцінювання рівня набутих учнями професійних компетенцій у рейтингових балах здійснюється за такими видами навчальної роботи: на кожному інтегрованому уроці, що містить декілька профільних теоретичних предметів або теоретичний предмет та виробниче навчання (поточний контроль); після освоєння елемента інтегрованого модуля (підсумковий контроль). Результати поточного оцінювання є підставою для нарахування учням заохочувальних рейтингових балів, а підсумкового оцінювання – для присвоєння основних рейтингових балів.

Освоєння кожного інтегрованого модуля завершується оцінюванням таких видів навчальних робіт: ведення конспекту; усні відповіді; виконання лабораторно-практичних робіт (у межах набуття знань із теоретичних профільних предметів); виконання виробничих завдань відповідно до норми часу з урахуванням учнівських коефіцієнтів; рівень організації робочого місця; дотримання правил охорони праці і технічних умов (у межах набуття вмінь та навичок з виробничого навчання).

Після завершення виробничого навчання з кожного ЕІМ учень подає для атестації виконану роботу. За умов повної відповідності цієї роботи встановленим технологічним вимогам учень отримує максимальну кількість балів. При наявності недоліків у процесі виконання робіт максимальна кількість балів зменшується згідно з умовами нарахування балів при атестації виконаної роботи за підсумками виробничого навчання.

Нараховані за виконання всіх запланованих видів навчальної роботи рейтингові бали переводяться в оцінки 12-ти бальної системи оцінювання за такими критеріями (табл. 2).

Таблиця 2

**Критерії переведення рейтингових балів в оцінки
12-бальної системи оцінювання**

Кількість балів	Оцінювання за 12-ти бальною шкалою	Оцінки, до яких прирівнюються бали
91–100	10-12	відмінно
79–90	7-9	добре
68–78	4-6	задовільно
0–67	1-4	незадовільно

Критичною заліковою оцінкою встановлено 68 балів. Отримання менше, ніж 68 балів, є передумовою повторного освоєння навчального матеріалу.

За умов успішного завершення навчальної роботи і кваліфікаційної атестації в рейтингових балах учням нараховуються кредити, які розраховується пропорційно до навчального часу, що припадає на профільні предмети та виробниче навчання. Зараховані кредити накопичуються з метою можливого переносу в європейський простір, що сприяє мобільності майбутніх кваліфікованих робітників і міжнародному визначенню термінів навчання за кордоном.

Розроблений навчально-методичний комплекс професійної підготовки майбутніх кравців (навчальний план, навчальні програми інтегрованих модулів та їх елементів, порядок розподілу навчального часу на інтегровані уроки у розрізі інтегрованих модулів та їх елементів, специфікацію і поурочний зміст інтегрованих модулів та їх елементів, порядок розрахунку кредитів і рейтингових балів для оцінювання навчальних досягнень учнів, критерії зарахування заохочувальних балів, критерії оцінювання рівня виконання робіт, умови нарахування рейтингових балів, критерії переведення рейтингових балів в дванадцятибальну систему оцінювання, критерії оцінювання компетенцій

учнів) базується на дидактичних принципах науковості; модульності та кредитності; демократизації, гуманізму й індивідуального підходу до учнів; оптимізації та диференціації навчального процесу в межах інтегрованого навчання; систематичності і послідовності викладання в навчальному процесі; доступності; активізації пізнавальної діяльності та творчої самостійності учнів; організаційній динамічності і побудові індивідуальної освітньої траєкторії; забезпечення гнучкості навчання та партнерства; розвитку навчальної рефлексії; формування в учнів усвідомленої перспективи; технологічності й іноваційності; розвитку ключових компетенцій та формування духовних основ особистості; об'єктивності системи оцінювання знань, умінь і компетенцій.

Навчальний план та програми, розроблені на базі ПС (на прикладі професії “Кравець”) на основі модульно-компетентнісного підходу, орієнтовані на опанування учнями професійних, загальнопрофесійних і ключових компетенцій; створюють гнучку траєкторію навчання з орієнтацією на результат; будуються за модульним принципом з урахуванням інтеграційних зв'язків теоретичного та виробничого навчання, що надає змогу учням зрозуміти практичну цінність знань, підвищити їх інтерес до навчання, зекономити навчальний час, усунути дублювання матеріалу, фрагментарність і формальність знань, скоротити адаптаційний період на підприємствах.

Упровадження кредитно-рейтингової системи оцінювання надає можливість учням регулярно контролювати свою успішність; отримувати інтегровану оцінку роботи за кожним структурним елементом навчального модуля; активізувати навчальну роботу, самостійно управляти власним часом тощо.

Отже, упровадження навчально-методичного комплексу, створеного на основі модульно-компетентнісного підходу, у процес професійної підготовки кваліфікованих робітників швейного профілю створює умови для гнучкого реагування на конкретні умови навчання, потреби виробництва; стимулює самостійність та відповідальність учнів; сприяє реалізації творчого потенціалу

педагогічних працівників; забезпечує індивідуалізацію навчання; підвищує якість опанування знань і компетенцій майбутніх кравців.

Список використаної літератури

1. Андрущенко, В. П. Освіта в пошуку нових стратегій мислення / В. П. Андрущенко // Вища освіта України. – 2003. – № 2. – С. 5–7.

2. Байденко, В. И. Компетентностный подход к проектированию государственных образовательных стандартов высшего профессионального образования (методология и методические вопросы) / В. И. Байденко. – М. : Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов. Российский Новый Университет, 2005. – 114 с.

3. Блинов, В. И. Концептуальные основы разработки Федеральных государственных образовательных стандартов начального и среднего профессионального образования нового поколения / В. И. Блинов. – М. : Федеральный институт развития образования, 2008. – 16 с.

4. Короткова, Л. І. Професійний стандарт на основі компетентнісного підходу (на прикладі професії “Кравець”) / Л. І. Короткова. – Запоріжжя : ЗЦПТОШПМ, 2009. – 158 с.

5. Олейникова, О. Н. Модульные технологии : проектирование и разработка образовательных программ : учебное пособие / О. Н. Олейникова, А. А. Муравьева, Ю. В. Коновалова, Е. В. Сартакова. – М. : Альфа-М; ИНФРА-М, 2010. – 256 с.

Рецензент: кандидат педагогічних наук Лук'яненко Г. І.